

Skapa trygghet för lärande:

Om skolans arbete mot mobbning,
trakasserier och kränkande behandling

Främjande och förebyggande

- **Det främjande arbetet i skolan** syftar till att skapa en positiv, hälsosam, trygg och tillitsfull arbetsmiljö för alla elever och all skolpersonal och som ger de bästa förutsättningarna.
- **Det förebyggande arbetet i skolan** handlar om att identifiera och avvärja risker för kränkningar och diskriminering såväl som för psykisk ohälsa och negativ utveckling.
- **Multifinalitet:** när samma processer kan påverka olika saker samtidigt (t.ex. elevers skolengagemang, skolprestationer, psykiska hälsa och utsatthet för kränkningar).

”Hela skolan”-ansats

- Skolledarskapet är ett **pedagogiskt ledarskap** och inte endast ett administrativt ledarskap.
- Skolan har en **gemensam policy** som **vilar på vetenskaplig grund**.
- **All skolpersonal är engagerad.**
- **Eleverna är delaktiga.**
- Arbetet är **förankrat** hos både personal och elever.
- Har en kombination av **flera strategier** och **flera nivåer**: skolnivå, klassrumsnivå och individnivå.

Skolklimat

Relationer – regler – trygghet – tillhörighet

Positivt skolklimat:

- ✓ kännetecknar s.k. **effektiva skolor**
- ✓ sammanhänger med att elever **presterar bättre i skolan**
- ✓ motverkar den negativa påverkan som lägre **socioekonomisk bakgrund** har på elevers skolprestationer
- ✓ sammanhänger med **bättre psykisk hälsa** bland elever
- ✓ sammanhänger med **mindre förekomst av kränkningar, våld, kriminalitet, utagerande och stökiga beteenden samt vandalism**
- ✓ sammanhänger med **mindre förekomst av mobbning på både skolan och nätet**
- ✓ sammanhänger med eleverna är **mer benägna att ingripa och hjälpa utsatta** om de blev vittnen till mobbning
- ✓ relationen mellan ett positivt skolklimat och färre kränkningar är ungefär lika stark **oberoende av elevernas ålder** eller var i världen studierna har genomförts

Arbetet med skolklimatet

- I arbetet med att främja ett positivt skolklimat finns ingen "quick fix".
- Det kräver ett medvetet, långsiktigt och ihärdigt arbete från skolledningen, alla lärare och all annan skolpersonal och att arbetet sker tillsammans med elever.
- Utgå från forskning (vetenskaplig grund).
- Hög vuxennärvaro bland elever under raster
- Systematiskt arbete (kontinuerlig kartläggning):
  - elev- och personalenkät om skolklimat,
  - elevenkät om kränkningar, inkl. mobbning,
  - kartläggning av otrygga platser.
- Skolan som en lärande organisation.
- Lärare och annan skolpersonal som dagligen möter eleverna utgör en viktig komponent i skolklimatet.

Positiva lärar-elevrelationer

- värme
- närhet
- tillit
- stöd

Negativa lärar-elevrelationer

- maktkamp
- avståndstagande
- ständiga konflikter
- brist på värme

Positiva lärar-elevrelationer

- ✓ kännetecknar s.k. **effektiva lärare**
- ✓ sammanhänger med
  - **studiemotivation**
  - **studieengagemang**
  - **studieprestationer**
- ✓ sammanhänger med
  - **positivt klimat i klassen**
  - **känna samhörighet med skolan**
- ✓ sammanhänger med
  - **mindre trots och stök**
  - **mindre våld, kränkningar och mobbning**
- ✓ Den positiva effekten för studieprestationer är starkare för elever som har en lägre **socioekonomisk bakgrund**
- ✓ Effekten på studieprestationer är lika stark för såväl **yngre** som **äldre elever**

Elevers delaktighet och inflytande

- Positivt för elevers ansvarstagande och sociala, kommunikativa och demokratiska lärande.
- Gynnsamt för elevers skolprestationer.
- Positiva effekter på lärar-elevrelationerna, elevers känslor av samhörighet med skolan och skolklimatet.
- Skolklimatet kan förbättras när skolor skapar möjligheter för elever att få föra fram sina åsikter, få inflytande och få vara med att bestämma om tillvaron på skolan, till exempel om sådant som skolregler liksom regler och rutiner i klassrummet.

Ledarskapets dubbla idé

Ledarskapet har två funktioner i en grupp:

- **Uppgiftsorientering:** kunna definiera gruppens mål och organisera gruppmedlemmarnas arbete i riktning mot dessa mål
- **Socioemotionell orientering:** ha omsorg om gruppmedlemmarnas välmående och främja harmoniska relationer i gruppen

Ledarskapets två grundläggande dimensioner i skolan

- **Struktur:** i vilken grad skolpersonal sätter upp krav, förmedlar tydliga förväntningar på och normer för elever, och upprätthåller studiero och ordning.
- **Sensitivitet:** i vilken grad skolpersonal är varm, empatisk, omtänksam, respektfull, stöttande, inkännande och lyhörd för elevers behov, känslor, tankar, synpunkter och åsikter.

Lärares ledarskap

Hög grad av sensitivitet

Låg grad av struktur

Hög grad av struktur

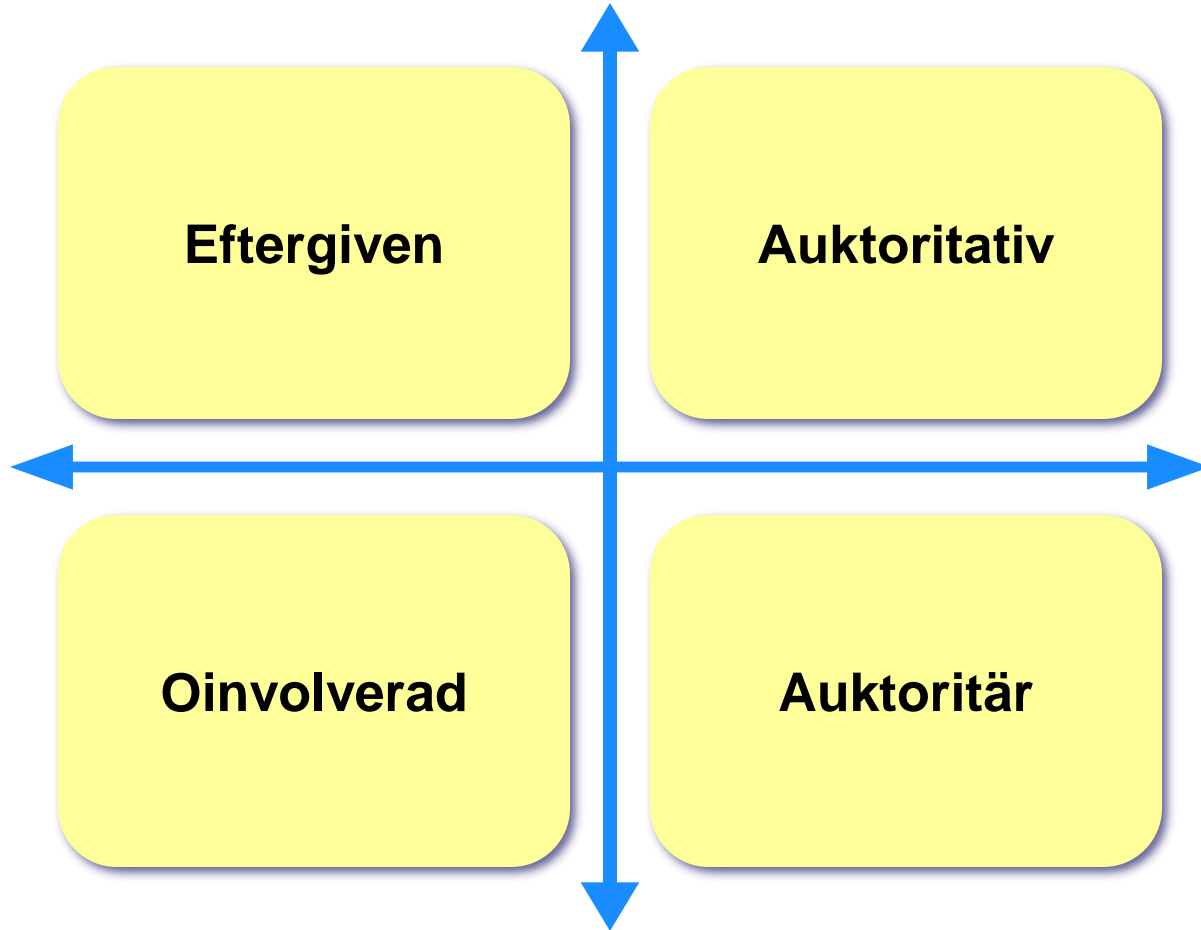
Eftergiven

Auktoritativ

Oinvolverad

Auktoritär

Låg grad av sensitivitet

Auktoritativa lärare är varma, inkännande, omtänksamma, respektfulla och lyhörda i samspelet med eleverna samtidigt som de är tydliga vuxna som sätter gränser, bibehåller ordning och skapar en trygg studiero i klassrummet tillsammans med eleverna.

Auktoritativa lärare ökar chanserna för

- ✓ att elever är mer studiemotiverade
- ✓ att elever tar större ansvar
- ✓ att elever presterar bättre i skolan
- ✓ att elever har större tilltro till lärare
- ✓ att eleverna uppskattar skolan
- ✓ att elever mår mentalt bättre

Auktoritativa lärare minskar riskerna för

- ✓ att elever uppträder trotsigt och stökigt på lektionerna
- ✓ psykisk ohälsa och stress hos elever
- ✓ att elever är involverade i kränkningar, våld och mobbning

Tre dimensioner av lärares ledarskap och klassrumsklimatet:

- a) **Didaktisk stöttning:** särdrag i lärares undervisning som förser elever med varierad undervisning, god återkoppling, metoder för att öka deras kritiska tänkande och som kommunicerar höga och tydliga förväntningar på eleverna. Det inkluderar anpassningar och formativ bedömning.
- b) **Socioemotionell stöttning:** särdrag i klassrumssituationen som främjar och stöttar elevernas emotionella välbefinnande, vilket innefattar värme/omsorg, trygghet, samhörighet och positiva lärarelevrelationer och elev-elevrelationer.
- c) **Klassrumsorganisering:** lärares arbete med att etablera klassrumsregler och rutiner och skapa och bibehålla ordning och studiero i klassrummet.

Forskning om de tre dimensionerna

- Samtliga tre dimensioner hänger samman med att elever är mer motiverade och engagerade, presterar bättre i skolan samt uppvisar bättre sociala färdigheter och färre antisociala beteenden.
- Didaktisk stöttning och socioemotionell stöttning hänger samman med lägre grad av psykisk ohälsa och stress hos elever.
- Dessa samband gäller oavsett om eleverna är yngre skolbarn eller skolungdomar, och oavsett deras socioekonomiska bakgrund.
- De tre dimensionerna har en ännu starkare relation till elevers motivation och engagemang när fler elever har utländsk bakgrund. I övrigt har andelen elever med utländsk bakgrund i klassen ingen betydelse för sambanden ovan.

Positivt klassklimat

Ett **positivt klassklimat** innebär att relationerna mellan eleverna i klassen är vänliga, omtänksamma, stöttande och respektfulla. Klassen genomsyras av en bra sammanhållning.

I klasser som kännetecknas av ett mer positivt klassklimat:

- förekommer mer negativa attityder till våld
- förekommer mer prosociala beteenden
- förekommer våld, kränkningar och mobbning i lägre grad.

I kontrast till detta ökar både ett **negativt klassklimat** och en hög förekomst av mobbning i klassen risken för psykisk ohälsa hos elever.

I våra datamaterial har vi funnit att skolklasser som har ett mer positivt klassklimat har:

- mer positiva lärar-elevrelationer
- lärare som har en högre grad av auktoritativt ledarskap.

”Hela skolan ansats”: Auktoritativa skolor

En **auktoritativ skola** kännetecknas av att alla lärare och all annan skolpersonal gestaltar och förmedlar:

- **en hög grad av sensitivitet**, det vill säga är varma, omtänksamma, respektfulla och inkännande
- **en hög grad av struktur**, det vill säga är tydliga vuxna som upprätthåller regler på ett schysst, rättvist och bestämt sätt i samspelet med eleverna och konsekvent ingriper i samband med att elever uppträder respektlöst eller kränkande.

I auktoritativa skolor kan elever känna att alla anställda på skolan genuint bryr sig om dem, vill dem väl och lyssnar på dem. Eleverna får vara med och diskutera vilka normer som finns och ska finnas på skolan och bestämma regler. Lärare och all annan personal skapar, tillsammans med eleverna, en gemensam känsla av samhörighet, ett positivt skolklimat och en trygg skola.

I ju högre grad skolor är auktoritativa, desto vanligare är det att elever:

- ✓ är mer engagerade på lektionerna och i sina studier,
- ✓ presterar bättre i skolan,
- ✓ upplever att reglerna på skolan är bra, legitima och rättvisa,
- ✓ känner sig trygga i skolan.

I mer auktoritativa skolor är riskerna lägre för att elever:

- ✓ har problem med psykisk ohälsa,
- ✓ ägnar sig åt missbruk,
- ✓ uppträder stökigt i klassrummet,
- ✓ skolkar från lektioner,
- ✓ blir avstängda från skolan,
- ✓ uppvisar ett intresse för att ansluta sig till kriminella gäng,
- ✓ utsätts för sexuella trakasserier,
- ✓ är involverade i eller utsatta för kränkningar, våld och mobbning.

Dessutom... I mer auktoritativa skolor:

- ✓ är risken lägre för att skolpersonal utsätts för våld och kränkningar av elever
- ✓ känner sig skolpersonal mer trygga och mindre oroade

Främja och förebygga

”Hela skolan”-ansats: Alla på skolan behöver arbeta tillsammans för att **skapa ett positivt skolklimat** och **motverka kränkningar**:

- Utveckla en gemensam policy, all skolpersonal är involverad, eleverna görs delaktiga
- Utveckla positiva lärar-elevrelationer
- Arbeta för att främja positiva elev-elevrelationer och ett positivt klassklimat
- Utveckla ett positivt, varmt, stöttande och respektfullt klassrumsklimat med fokus på lärande tillsammans med eleverna
- Utarbeta skolregler i samarbete mellan skolpersonal och elever
- Utarbeta regler för klassen och klassrumsvistelsen tillsammans med eleverna
- Hög vuxennärvaro bland elever under raster
- Utöva ett auktoritativt (ej auktoritärt!) ledarskap och etablera en auktoritativ skola

Välkomna till Skolverkets monter

- Samtalet fortsätter i Skolverkets monter A33
- Använd QR-koden för att utvärdera föreläsningen

Tack för att ni har lyssnat!